

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

MANAGEMENT OF INVESTMENT ACTIVITY OF ENTERPRISES IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMY

Крамаренко К.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та військового господарства,
Національна академія Національної гвардії України

Kramarenko Kateryna

PhD in Economics, Associate Professor
Associate professor at the Department of Management and Military Economy,
National Academy of National Guard of Ukraine

У статті розглянуто теоретичні основи управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах сталого розвитку. Зазначено, що в умовах переходу на концепцію сталого розвитку пріоритети вкладання коштів децю змінюються. Це означає, що виключно економічні цілі доповнюються завданнями у соціальній, екологічній та інших сферах. Наголошено, що управління інвестиційною діяльністю здійснюється на рівні підприємства, регіону, держави. Підкреслено, що в сучасних умовах інвестиційний менеджмент повинен ґрунтуватися на вартісно-орієнтованому підході. Розкрито зміст основних функцій, завдань управління інвестиційною діяльністю в умовах сталого розвитку. Досліджено поняття, основні етапи інвестиційного проектування як форми організації інвестиційної діяльності. Наголошено на необхідності екологізації інвестиційної діяльності.

Ключові слова: управління, інвестиції, інвестиційна діяльність, сталий розвиток, ефективність, інвестиційна стратегія, інвестиційне проектування.

В статье рассмотрены теоретические основы управления инвестиционной деятельностью предприятий в условиях устойчивого развития. Отмечено, что в условиях перехода на концепцию устойчивого развития приоритеты вложения средств несколько меняются. Это значит, что исключительно экономические цели дополняются заданиями в социальной, экологической и других сферах. Отмечено, что управление инвестиционной деятельностью осуществляется на уровне предприятия, региона, государства. Подчеркнуто, что в современных условиях инвестиционный менеджмент должен основываться на стоимостно-ориентированном подходе. Раскрыто содержание основных функций, задач управления инвестиционной деятельностью в условиях устойчивого развития. Исследованы понятие, основные этапы инвестиционного проектирования как формы организации инвестиционной деятельности. Подчеркнута необходимость экологизации инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: управление, инвестиции, инвестиционная деятельность, устойчивое развитие, эффективность, инвестиционная стратегия, инвестиционное проектирование.

In the article the theoretical bases of management of investment activity of enterprises in the conditions of sustainable development are considered. It is noted that in the context of the transition to the concept of sustainable development, the priorities of investing somewhat change. This means that purely economic goals are complemented by tasks in social, environmental and other spheres. It is emphasized that management of investment activity is carried out at the level of enterprise, region, state. It is indicated that regulation of investment activity at the state and regional levels is an external factor that determines the efficiency of investment activity at the enterprise level. It is emphasized that under current conditions, investment management includes management of real, financial investments and investments in innovation and should be based on a value-oriented approach. The main functions of management of investment activity (planning, organization, motivation, control) are considered. The content of the main tasks of management of investment activity in the conditions of sustainable development is revealed, namely: development of an investment strategy; investment climate research, investment attractiveness assessment of the investment object; determining the required amount of investment resources and optimizing their structure; formation of an investment portfolio; assessment of the effectiveness of investment projects implementation, control of investment activity. It is noted that a qualified assessment of the investment climate and investment attractiveness

should help to make optimal decisions when choosing an investment object. The concept, the main stages of investment design as a form of organization of investment activity is explored. It is emphasized that in the context of sustainable development, investment projects in the environmental and social spheres are important. Projects in the social sphere contribute to the restoration of human capital, to provide the economy with a skilled workforce. Investment projects in the environmental sphere ensure the increase of ecological compatibility of products, decrease of consumption of natural resources, improvement of the environment.

Key words: management, investment, investment activity, sustainable development, efficiency, investment strategy, investment planning.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Запорукою успіху підприємства на ринку в сучасних умовах є інвестиційна діяльність. Інвестиції забезпечують просте й розширене відтворення основних фондів підприємства, дають можливість вирішувати завдання соціального та екологічного характеру. Інвестиційні ресурси дають можливість запровадити передові технології, інноваційні форми організації праці та управління виробництвом. Такі рішення дають змогу підприємствам вийти з кризових ситуацій, забезпечити високу конкурентоспроможність продукції і підприємства. Велика роль при цьому відводиться управлінню інвестиційною діяльністю, яке повинно забезпечити платоспроможність, ліквідність, високу ринкову вартість господарюючого суб'єкта як у короткостроковому періоді, так і на перспективу.

В умовах переходу на концепцію сталого розвитку пріоритети вкладання коштів дещо змінюються. Тобто виключно економічні цілі доповнюються завданнями у соціальній, екологічній та інших сферах. У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» зазначається, що «сталый розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціального, економічного та екологічного складників із метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь» [1]. Тому в управлінні інвестиційною діяльністю доцільно враховувати зазначену тенденцію, що, своєю чергою, забезпечить високий результат не тільки в короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Сьогодні наукові дослідження інвестиційної діяльності, а саме її теоретичних аспектів, сучасних тенденцій, механізму управління, інноваційної спрямованості, набувають усе більшого поширення, що є ще одним доказом зростання актуальності проблем, пов'язаних з інвестуванням на рівні окремих підприємств, галузей, держави. Так, дослідженню інвестиційної діяльності присвячено роботи таких учених, як І.О. Бланк, Л. Гітман, С.О. Гуткевич, М. Джонк, Г.П. Лайко, Т.В. Майорова, А.А. Пересада, В.Г. Федоренко та ін.

Багато наукових статей присвячується саме управлінню інвестиційною діяльністю підприємств. Так, Л.Б. Бушовська [2] розглядає управління інвестиційною діяльністю підприємства

як складник економічної безпеки, звертаючи увагу на теоретико-методичні основи управління інвестиційною діяльністю підприємств, а також на роль держави у розвитку інвестиційної діяльності. Н.В. Замятіна [3], В.В. Левицький [4], Н.В. Сабліна [5], О.В. Феср [6] поряд із дослідженням теоретичних аспектів обґрунтовують необхідність підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства. У праці О.О. Захаркіна [7] розкриваються й аналізуються сучасні концепції управління підприємством у системі його інноваційної діяльності. Вважаємо, що ці концепції є прийнятними і для управління інвестиційною діяльністю.

Питання сталого розвитку економіки в сучасних умовах теж є актуальним напрямом досліджень. Так, нову концепцію досліджують такі науковці, як О.В. Лазарєва, В.А. Рощенко [8], С.О. Скібіна, О.В. Ханова [9] та багато інших. Так, у роботі О.В. Ханової [9] зазначається, що сталий розвиток – це система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності.

Науковці досліджують і доповнюють компоненти сталого розвитку суспільства, зокрема економічний, екологічний, соціальний, правовий, політичний та духовний складники. Заслужує на увагу науковий підхід, згідно з яким виділяють окремо інноваційну та інвестиційну сфери. Інноваційно-інвестиційна сфера є одним із найчутливіших складників економічного розвитку, яка здатна миттєво реагувати на дію зовнішніх та внутрішніх чинників впливу [10; 11].

Незважаючи на велику кількість наукових праць із питань управління інвестиційною діяльністю підприємств, сталого розвитку економіки, вважаємо, що сфера управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах сталого розвитку потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є вдосконалення теоретичних засад управління інвестиційною діяльністю підприємства в умовах сталого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Управління інвестиційною діяльністю є складним, багаторівневим процесом,

що передбачає прийняття управлінських рішень не лише на рівні суб'єктів господарювання (інвесторів та учасників інвестиційної діяльності), а й на рівні держави та регіону. Доцільно виокремити три рівні управління інвестиційною діяльністю підприємства: макрорівень (включає певні регулятивні заходи з боку держави); мезорівень (управління на рівні регіону); мікрорівень (управління на рівні підприємств – інвесторів та учасників інвестиційної діяльності). Різним рівням управління відповідають різні цілі. Зокрема, метою управління на макро- та мезорівні є сприятливі умови здійснення інвестиційної діяльності різних суб'єктів на відповідній території (держава або конкретний регіон), тоді як на мікрорівні основною метою є максимізація ефективності інвестиційної діяльності окремого підприємства. Регулювання інвестиційної діяльності на державному та регіональному рівнях є зовнішнім чинником, що визначає ефективність інвестиційної діяльності на рівні конкретного підприємства. Відповідно, за умови досягнення цілей інвестиційного менеджменту на мікрорівні створюються передумови досягнення бажаного ефекту макроекономічного регулювання [3].

Інвестиційний менеджмент підприємства включає управління реальними фінансовими інвестиціями, а також інвестиціями в інновації, що в сучасних умовах повинно стати окремим першочерговим напрямом.

Досягнення мети інвестиційної діяльності можливо забезпечити реалізацією основних функцій управління інвестиційною діяльністю. Планування як функція управління передбачає здійснення такого виду управлінської діяльності, який був би спрямований на визначення перспектив та майбутнього стану діяльності підприємства за допомогою реалізації інвестицій. Організація як функція менеджменту передбачає процес створення структури управління інвестиційною діяльністю у загальній структурі управління. Мотивування передбачає спонукання усіх працівників до ефективної діяльності для досягнення цілей організації. Контроль передбачає діяльність, спрямовану на регулювання процесу за допомогою визначення ефективності управлінських рішень і в разі необхідності внесення необхідних коректив у процесі реалізації інвестиційних рішень. Мета контролю – сприяти відповідності фактичних результатів запланованим [6].

Сучасний менеджмент використовує низку підходів, серед яких слід виділити функціональний, процесний, системний, ситуаційний, вартісно-орієнтований, проектний. Використовуючи ці підходи до управління інвестиційною діяльністю, необхідно звернути першочергову увагу на гнучкість кожного підходу, можливість його адаптації до змін, особливості формування ресурсного забезпечення реалізації інвестицій, їх узгодженості зі стратегічними цілями підприємства. Найоптимальнішим серед підходів із

погляду реалізації інвестиційної стратегії вважається вартісно-орієнтований підхід.

Переваги вартісно-орієнтованого підходу полягають, по-перше, у визначенні критерію оцінки результативності – за показником зростання вартості (цінності); по-друге, вартісні показники (чистий грошовий потік, дисконтована вартість грошових потоків, внутрішня норма рентабельності) є класичними інструментами порівняння та оцінки ефективності проектів [7].

Управління інвестиційною діяльністю підприємства спрямовується на вирішення таких завдань:

- визначення основних напрямів інвестиційної діяльності відповідно до фінансової та загальної стратегій розвитку підприємства (розроблення інвестиційної стратегії);

- дослідження інвестиційного клімату, оцінка інвестиційної привабливості об'єкта інвестування;

- визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів та оптимізація їх структури;

- формування інвестиційного портфеля з урахуванням прийнятних ризиків і рівня прибутковості;

- оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів;

- контроль інвестиційної діяльності у цілому і кожного проекту зокрема.

Під інвестиційною стратегією розуміють систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, що зумовлені загальними завданнями його розвитку, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Тобто це генеральний план дій у сфері інвестиційної діяльності підприємства, який визначає пріоритети її напрямів і форм, характер формування інвестиційних ресурсів та послідовність етапів реалізації довгострокових інвестиційних цілей. Розроблення інвестиційної стратегії передбачає розроблення цілей інвестування, визначення пріоритетних напрямів і форм інвестиційної діяльності, оптимізацію структури сформованих інвестиційних ресурсів, в також підтримку взаємовідносин із зовнішнім інвестиційним середовищем.

Кваліфікована оцінка інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості повинна сприяти прийняттю оптимальних рішень під час вибору об'єкта інвестування.

Інвестиційний клімат – це середовище, в якому здійснюється інвестиційна діяльність на національному, галузевому чи регіональному рівнях. Його формує низка чинників, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Інвестиційний клімат характеризує загальні умови інвестування, тобто створює загальний фон для інвестиційної привабливості на всіх рівнях. Інвестиційна привабливість – це інтегральний показник, що характеризує доцільність інвестування визначеного об'єкта з позицій конкретного інвестора. Існуючі методики оцінювання інвестиційної привабливості передбачають розрахунок інтегрального показника, що

ґрунтується на коефіцієнтах майнового стану, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості; ділової активності з урахуванням їх відносної значимості та рівня дотримання нормативних значень і характеру динаміки [12].

Тобто оцінка інвестиційної привабливості повинна давати відповідь на запитання, куди, коли і скільки ресурсів може направити інвестор у процесі реалізації інвестицій. На відміну від поняття «інвестиційний клімат» інвестиційна привабливість характеризується більшою конкретикою, формалізованими критеріями оцінки, й оцінюється вона з позицій конкретних інвесторів.

У практиці інвестиційного менеджменту відомо п'ять основних схем фінансування інвестиційних проектів: повне самофінансування, акціонування, венчурне фінансування, кредитування, змішане фінансування. Незважаючи на наявність відмінностей у зазначених схемах визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів, їх можна звести до двох джерел фінансування інвестиційного проекту: власних та залучених ресурсів або їх комбінації. При цьому варто врахувати, що підприємство, яке використовує для інвестиційної діяльності тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість, але обмежує темпи свого розвитку і не використовує фінансових можливостей приросту прибутку на вкладений капітал. Підприємство, що використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку, однак більшою мірою піддається фінансовим ризикам [2]. Отже, визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів та оптимізація їхньої структури є головними завданнями інвестиційного менеджменту підприємства в сучасних умовах господарювання.

Формування інвестиційного портфеля передбачає підбір об'єктів реального і фінансового інвестування, призначених для здійснення інвестиційної діяльності згідно з розробленою інвестиційною стратегією підприємства. Очевидно, що для більшості підприємств пріоритетними є об'єкти реального інвестування, адже саме вони сприяють оновленню техніко-технологічної бази, нарощуванню виробничих потужностей і впровадженню інновацій, що створює передумови для зміцнення конкурентної позиції на ринку і досягнення кращих фінансових результатів.

Організаційною формою всієї інвестиційної діяльності є інвестиційний проект. Термін «інвестиційний проект», з одного боку, трактується як діяльність, пов'язана зі здійсненням реального інвестування, спрямована на реалізацію інвестиційного задуму, і має часові та ресурсні обмеження, а з іншого – як документ, в якому викладено цілі та особливості конкретного інвестиційного задуму, обґрунтовано його доцільність та ефективність. Інвестиційне проектування складається з таких етапів:

- 1) дослідження, планування та розроблення інвестиційного проекту;
- 2) реалізація інвестиційного проекту;
- 3) поточний контроль та регулювання інвестиційного проекту;
- 4) оцінка та аналіз досягнутих результатів після завершення проекту.

На стадії розроблення проектів основними завданнями є формулювання їхніх цілей, дослідження ринку та ідентифікація можливих проектів, економічна оцінка проектів, вибір варіантів в умовах різних обмежень (часу, ресурсів, що мають економічну природу), формування інвестиційного портфелю. Оцінка та аналіз відповідності поставлених цілей проекту інвестиційної стратегії підприємства повинна бути невід'ємною частиною роботи фінансового менеджера та виконуватися на всіх стадіях інвестиційного проектування.

В умовах сталого розвитку важливими є проекти у соціальній та екологічній сферах. Так, проекти у соціальній сфері покликані поліпшити відтворення людського капіталу, забезпечити економіку кваліфікованою робочою силою. Низький рівень забезпеченості економіки людським чинником призводить до неефективного використання інших чинників виробництва. Це стосується й рівня науково-технічного прогресу, умов праці, підвищення якості продукції, спеціалізації та диверсифікації виробництва.

Важливим і необхідним напрямом інвестиційної діяльності підприємств є її екологізація. Екологізація інвестиційної діяльності – це комплексний і системний процес перетворення інвестиційної діяльності з урахуванням екологічних обмежень, спрямований на зниження екодеструктивної дії сфер виробництва, обігу, споживання, основним пріоритетом якого є повсюдне впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу. Інвестиційні проекти в екологічній сфері забезпечують підвищення екологічності продукції, що випускається підприємствами для суспільного й особистого споживання; зниження споживання природних ресурсів на одиницю продукції, що випускається, та здійснення ефективної господарської діяльності; зменшення забруднення природних речовин у викидах, стоках, відходах; поліпшення стану середовища існування людей. Важливу роль в екологізації інвестиційної діяльності підприємств відіграють екологічний менеджмент і екологічний аудит [13].

Ефективність інвестиційних проектів тісно пов'язана із цілями виробництва, мотивами підприємництва в ринковій економіці. Це цілком природно, оскільки вони повинні приносити прибуток та сприяти підвищенню конкурентоспроможності. Безпосередні критерії оцінки інвестиційних проектів досить різноманітні та повинні включати поряд із суто економічними показниками й деякі інші, зокрема поліпшення умов

праці, створення нових робочих місць, підвищення екологічної безпеки виробничих об'єктів тощо. Поряд з економічною ефективністю інвестиційні проекти повинні мати обґрунтування і з позицій мультиплікативної ефективності.

Контроль інвестиційної діяльності передбачає спостереження й перевірку результатів дій суб'єктів господарювання щодо інвестування. Тобто такий контроль передбачає зіставлення фактичних даних із запланованими з метою ефективного управління реалізацією інвестиційних проектів і програм, досягнення поставлених цілей, попередження та усунення суттєвих відхилень та негативних економічних наслідків.

Основними принципами побудови системи контролю інвестиційної діяльності є: спрямованість на реалізацію інвестиційної стратегії; орієнтованість на стандарти; відповідність методів контролю методам аналізу та планування; своєчасність проведення контролю, що дає змогу усувати поточні відхилення до того, як вони можуть прийняти серйозний характер; гнучкість та простота побудови; економічність (порівняння обсягів видатків із розміром

ефекту, який може бути досягнутий у процесі інвестування) [4].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, управління інвестиційною діяльністю є незамінним складником загальної системи управління підприємством. Управління інвестиційною діяльністю розглядається на різних рівнях, причому вони тісно взаємопов'язані між собою. Важливе місце у системі управління інвестиційною діяльністю поряд із розробленням стратегії посідають проектування і контроль реалізації інвестицій. При цьому доцільним є застосування вартісно-орієнтованого підходу в інвестиційному менеджменті. Реалізуючи основні функції та завдання інвестиційного менеджменту, необхідно орієнтуватися на основні вимоги концепції сталого розвитку. Це передбачає розроблення і реалізацію інноваційно-інвестиційних проектів у соціальній та екологічній сферах, а також використання поряд з економічними й інших критеріїв оцінювання ефективності інвестиційної діяльності підприємства. Це дасть змогу підприємству досягати запланованих результатів діяльності і бути конкурентоспроможним.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show//5/2015#n10> (дата звернення: 27.06.2019).
2. Бушовська Л.Б. Управління інвестиційною діяльністю як важливий складник економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 170–176. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/28.pdf.
3. Замятіна Н.В. Теоретико-методичні засади управління інвестиційною діяльністю підприємства. *Фінансовий простір*. 2013. № 3(11). С. 138–142.
4. Левицький В.В. Ефективність управління інвестиційною діяльністю підприємства. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2011. № 2(56). С. 69–71.
5. Сабліна Н.В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 485–490. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/218.pdf>.
6. Феєр О.В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств у ринкових умовах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2016. № 851. С. 140–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_851_20.
7. Захаркін О.О. Порівняльна характеристика концепцій управління підприємством в системі його інноваційної діяльності. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2014. № 4(70). С. 53–58.
8. Ханова О.В., Скібіна С.О. Сталій розвиток країн ЄС: методика та індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 20–32. URL: <http://oaji.net/articles/2017/728-1511518987.pdf>.
9. Лазарева О.В., Рощенко В.А. Розвиток екологічної складової сталого розвитку економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 8. С. 19–22.
10. Ульяновченко О.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа сталого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2(4) С. 70–76.
11. Юрчук Н.П., Вовк В.Ю., Топіна Р.П. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа реалізації концепції сталого розвитку економіки України. *Агросвіт*. 2019. № 3. С. 53–61.
12. Крамаренко К.М. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 10. С. 101–104.
13. Крамаренко К.М. Економічний механізм екологізації інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий огляд*. 2015. № 6(16). С. 22–33.